

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН АЛБАН ТАТВАРЫН БУЦААН ОЛГОЛТЫН ТАЛААРХ ЗОХИЦУУЛАЛТ

Харьцуулсан судалгаа

Судалгааны код: СТ-18/212

АГУУЛГА

СУДАЛГААНЫ
ХУРААНГУЙ

НЭМЭГДСЭН ӨРТГИЙН
АЛБАН ТАТВАРЫН
БУЦААН ОЛГОЛТЫН
ТАЛААРХ ГАДААДЫН
ЗАРИМ ОРНЫ
ТУРШЛАГА

ӨАТ-ын талаарх
дэлхийн чиг хандлага

ӨАТ-ын эдийн засгийн
өсөлтөд үзүүлж буй
нөлөө

1. БНХАУ

2. ТАЙВАНЬ

3. ЕВРОПЫН ХОЛБОО

3.1. Финлянд

3.2. Нидерланд

4. ОХУ

Ашигласан материал

Судалгааны хураангуй

Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар (НӨАТ) нь дэлхий даяар түргэн хугацаанд нэвтэрсэн бөгөөд одоогийн байдлаар дэлхийн 140 гаруй оронд хэрэгжиж байна. Дэлхийн улс орнуудын НӨАТ-ын дундаж хувь хэмжээг үзэхэд Азийн орнуудад бага буюу 12,3 хувьтай, Европын улсуудад харьцангуй өндөр буюу 20 хувьтай байна.

Судалгаанд хамрагдсан орнуудын хувьд НӨАТ-ын эрх зүйн орчинд өөрчлөлт оруулсан нийтлэг хандлага ажиглагдаж байх бөгөөд ингэхдээ НӨАТ-ын хувь хэмжээг өөрчлөн тогтоох, татварын цахим бүртгэлийн систем нэвтрүүлэх, татвар хураалтад хяналт тавих зэрэгт гол анхаарлаа хандуулсан байна.

Судалгаанд хамруулсан улс орнуудын хувьд НӨАТ-ын олон шатлалт хувилбарыг хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал:

- БНХАУ-д - 3-13 хувь;
- Тайваньд - 0,1-25 хувь;
- ОХУ-д - 10-18 хувь;
- Финляндад - 10-24 хувь;
- Нидерландад - 6-19 хувьтай байна.

НӨАТ-ын хөнгөлөлтийг эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тогтмол хэвлэл, ашгийн бус үйл ажиллагаанд нийтлэг байдлаар хэрэгжүүлж байна. БНХАУ-д жижиг бизнес эрхлэгчид, жижиг татвар төлөгчдөд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 2018-2020 онд 20000-30000 юаны борлуулалт бүхий татвар төлөгчдийг НӨАТ-аас чөлөөлж байгаа бол Тайваньд ХАА-н бөөний зах зээлд оролцогч ХАА-н бүтээгдэхүүнийг борлуулдаг жижиг ААН-ийн төлөөлөгчдөд 0.1 хувийн НӨАТ-ын татвар авч байна. Харин Финляндад Аланд арлын бүс нутаг НӨАТ-аас чөлөөлөгддөг байна.

НӨАТ-ын буцаан олголтын онцлог зохицуулалтууд

НӨАТ-ын эдийн засагт үзүүлж буй үр нөлөөг бууруулахгүй байх зорилгоор татвараас зайлсхийх явдлыг багасгах, далд эдийн засгийг хумих, татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэх болон төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх үүднээс **НӨАТ-ын буцаан олголтыг** улс орнууд хэрэглэж ирсэн.

Европын холбоо (ЕХ)-ны гишүүн улсуудад бүртгэлтэй татвар төлөгч нь НӨАТ-ын буцаан олголтыг гишүүн аль ч орноос нэхэмжилж авах боломжтой болсон.

Финляндад тухайн татварын жилд нэхэмжилж болох буцаан олголт ногдох борлуулалтын хэмжээ нь 400 евро, харин санхүүгийн сүүлийн улирлын тухайд нэхэмжилж болох буцаан олголт ногдох хэмжээ нь 50 еврогоос багагүй байхаар тогтоосон байна.

Нидерландад НӨАТ-ын буцаан олгох үйл явц нь татвар төлөгчөөс хамаарч байна. Тухайлбал, мэдүүлгийн маягыг заавал бөглөж өгөх ба хугацаанаас нь хоцроосон тохиолдолд торгууль ногдуулна. Мөн

Улаанбаатар
2018 он

татвар төлөгч нь НӨАТ-ын буцаан олголт авах хугацаагаа (сараар, улирлаар, жилээр) өөрөө тогтоох боломжтой зэрэг онцлог зохицуулалт байна.

ОХУ-д буцаан олголтыг татвар төлөгчийн дансанд татварыг буцаан олгохоос гадна татварын өр төлбөр (албан татварын дутуу төлөлт, анз, торгууль)-ийг төлөх, эсхүл ирээдүйд төлөгдөх татварт урьдчилж авах боломжийг хуулиар олгосон байна. Харин Тайваньд татварын илүү төлөлтийг ирээдүйд төлөгдөх татварт тооцон урьдчилж авах хуулийн зохицуулалт үйлчилж байна.

Эдийн засагт үзүүлж буй үр нөлөө

Дэлхийн улс орнуудын чиг хандлагаас харахад шууд бус татварын тогтолцоо болох НӨАТ нь татварын орлогын 25 ба түүнээс дээш хувийг бүрдүүлж байгаа нь шууд бус татварын тогтолцоонд илт давуу байр суурь эзэлж байна.

Судалгаанаас үзэхэд, **НӨАТ-ын буцаан олголт эдийн засагт дор дурдсан үр нөлөөг үзүүлж** байна. Үүнд:

- иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх замаар НӨАТ төлөгчдийг татвараас зайлсхийхээс урьдчилан сэргийлэх чухал үр нөлөөтэй;
- татвараас зайлсхийх замаар нуугдан үлддэг байсан татварын орлогыг төсөвт төвлөрүүлэх;
- иж бүрэн бүртгэлийн тогтолцоог бий болгох замаар далд эдийн засгийг хумих (*эцсийн хэрэглэгч болон худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчдийг урамшууллын системээр хөшүүрэгдэн татвар төлөгчид болон худалдаа үйлчилгээг бүртгэлжүүлэх*);
- татварын бааз суурийг тэлэх;
- татвар төлөгчийн худалдааны эргэлтийг сайжруулах, хариуцлагыг сайжруулах;
- албан бус секторт худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчдийн мэдээллийг бүртгэлжүүлж, татварын тохирох хувь хэмжээ тогтоож болох эсэх бодлогын шийдвэр гаргах боломж бүрдэх (*учир нь албан бус сектор дахь худалдаа, үйлчилгээ эмзэг байдаг тул бага хэмжээний татварт ч мэдрэг байж, үйл ажиллагаа нь зогсох аюултай байдаг бөгөөд энэ салбарт төрийн уян хатан бодлого шаардагддаг*) зэрэг эерэг үр нөлөө үзүүлж байна.

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТАМГЫН ГАЗРЫН СУДАЛГАА, МЭДЭЭЛЭЛ, ЛАВЛАГААНЫ АЛБА